

Silling István

A KUPUSZINAIK ELSŐ SZENTFÖLDI ZARÁNDOKLATA

Egy kupuszinai szakrális kis emlékmű a *Betlehem*. A Zombori út 16. szám alatti ház kerítésében kialakított fülke helyi meghatározás szerint *kápolna* (szakterminológiai megnevezéséről Imre Mária, Limbacher Gábor, Liszka József értekezett behatóbban). A vidékünkön szokatlan alakú és ikonográfiájú kápolnában a betlehemi jelenetet mintázták meg gipszből, több tarkára festett apró figurával: a jászolban fekvő kis Jézussal, Szűz Máriával, Szent Józseffel, a Háromkirályokkal, a pásztorokkal és nyájukkal, a barlangistálló felett az angyallal s a bal felső sarokban a napkeleti bölcseket vezérlő üstökös csillaggal, s ezt az emlékművet minden karácsonykor fenyőgallyakkal, szaloncukorral, vattacsomókkal díszítik a ház lakói. Az emlékmű dedikációja a következő: *Isten dicsőségére emeltette Mikó Pál és neje Sóta Mária – 1928*. A helybeliek emlékezete szerint fogadalmi kápolnáról van szó, ugyanis az állítató házaspár a kupuszinaiak közül először járt zarándoklaton a Szentföldön, és ennek emlékére, meg a szerencsés hazaérkezésért hálából tisztelgett a kis Jézus előtt. Az emlékmű kialakulása után kutatva szereztem tudomást a kupuszinaiak első szentföldi zarándoklatáról. A falubeliek ismert búcsújáró helyei a bácskai katolikusság által látogatott Máriagyúd, Máriaradna, Doroszló, Almás, Tekija. Századunk hatvanas-hetvenes éveitől szervezett zarándoklaton jártak Rómában, Lourdes-ban, Fatimában, Máriacellben, Medugorjében, Csíksomlyón, és újabb két ízben a Szentföldön. A távoli országokba vezető peregrinációt azonban az említett kis emlékmű építetői nyitották meg.

Állításom bizonyítékát egy az erről az útról szóló nyomtatott füzetben (negyvenhárom oldalas könyvecske) látom, amelyről még Csáky S. Piroskának a régi Jugoszláviában megjelent szinte minden könyvről szóló gazdag monográfiája (Jugoszláviai magyar könyv 1918–1941. Újvidék, 1988) sem tesz említést. A könyv címe: *Szentföldi zarándok utunk 1930. Írta MIKÓ PÁL, KUPUSZINA*. A kiadó maga a szerző lehetett, de sajnos a nyomdát nem tünteti fel a publikáció. Jómagam ebből a könyvből tudtam meg, hogy az említett emlékmű állítatása a zarándoklat előtt történt, valószínűleg a kis Jézus iránti hitbuzgalomból. S most korrigálnom is kell *A hitélet szentelményei és földrajzi nevei Kupuszinán* című dolgozatomban (In: Templomok, szentek, imádságok. Újvidék–Tóthfalu, 1994) az emeltetés indítékát illetően.

Mikó Pál és neje a leggazdagabb kupuszinai családok egyike volt az említett időben (sírjuk is fő helyen található a kupuszinai temetőben; Mikó Pál, élt 76 évet, meghalt 1951. aug. 26.; Sóta Mária élt 76 évet, meghalt 1955. júl. 8.), s így anyagi lehetőségük megengedte, hogy az 1930. II. 25-étől III. 19-éig tartó huszonhárom napos zárandokútra vállalkozzanak. Velük tartott még a faluból Janovics Péter is, a szintén jómódú, gyermektelen gazdaember a Duna utcából, akinek háza oromzatán az üveggel védett központi fülkében a keresztre feszített Jézus ábrázolása látható. Mindhármuk mélységes vallástisztelete mellé tehát az anyagi tehetőség is párosult, és ez a két tényező szülte meg a kupuszinaiak első szentföldi zárandoklatát. Janovics Péter oldalági örökösei az említett házban máig őrzik a nagybácsi Jeruzsálemben kapott díszes, sok szentföldi képpel illusztrált, hitelesített latin nyelvű oklevelét, mint e látogatás bizonyítékát.

Az utazásnak jugoszláviai jellege volt, ugyanis a három kupuszinai zárandokkal együtt kereste fel a szentföldi kegyhelyeket „Budánovics Lajos szubotikai püspök, dr. Resch Ignác dunacsébi plébános, Horváth János marjancai plébános, Kulundzsics Lázó és neje Antónia Szabadkáról, Özvegy Pécsis Ferencné Szabadkáról, Milodanovics Ferenc Szabadkáról, Martinovics Jozsef Szabadkáról, Bónert Péter és neje Piller Erzsébet Csonoplyáról, Özvegy Klizinger Erzsébet Csonoplyáról, Rolinger János és neje Jász Krisztina Deszpotováról (Bánát), Foraiter János Rumáról, Rieig János Rumáról, Ujházi János Fehértemplomról, Hatolics Márton Bácsból, Pfeifer Kálmán Bajmokról, Drasztig Jozsef Noviszadról, Eisenhut Ferencné Palánkáról, Vaszlics Nikola Beográdból (görög keleti), Özvegy Guzida Cecília Gákovórol, Özvegy Parcs Magdolna Szótról (Szerém), Nononmacher Andria Titelről, Rudolf Zendle őrnagy Németországból Zentkirch Würtenberg, két jugoszláviai zárandok”.

Az utazást Resch Ignác dunacsébi (Čelarevo) plébános szervezte, „... tőle eredt a szentföldi zárandoklás gondolata . . . , és annyit fáradozott a zárandok út eredményessége érdekében. Tisztán csak neki köszönhetjük, hogy láthattuk és bejárhattuk a szent helyeket, mert ő lankadatlanul fáradozott, buzdított szóval és írásban az újságok útján, hogy a zárandok csapatot összehozza. És ez fényesen sikerült neki . . . ” – olvashatjuk Mikó Pál könyvében. A Szentföldön pedig az említett németországi származású volt török őrnagy kalauzolta a Jugoszláviából érkezettek. Bácskai vonatkozású élményük is volt a zárandokoknak a Karmel hegyén való tartózkodás alatt: „... megtekintettük a papok temetkezési helyét. Itt láttuk annak a csonoplyai származású papnak a sírját, aki 1920-ban itt halt meg”. Kutatóinkra vár még e személy kilétének a felderítése.

A zárandokút naplószerű leírása a falusi ember írástudását éppúgy tükrözi, mint a zárandokok lelki igényeit, de a test megpróbáltatásait sem hallgatja el. Néha még a humor sem hiányzik a sorokból. Mikó Pál írásában a nagy esemény minden mozzanatát figyelemmel kísérhetjük, s így hiteles képet kapunk a szentföldi zárandoklatok menetéről.

Az utazás célját a következőképpen határozta meg a szerző: „... elindulunk hosszú utunkra, a Szentföldre, hogy ott meglátogassuk mindazon helyeket, amelyeket Krisztus urunk születésével, életével, szenvedésével és halálával megszentelt”. Indulásuk előtt a zárandokok szokása szerint otthon meggyóntak és szentáldozáshoz járultak. A szentmise után, ismét csak helyi szokás szerint, a falu papja „szép lélekemelő beszédben elbúcsúzott tőlünk, lekérve reánk az Isten áldását és segítségét”. A zárandokokat a templomból a *Zárando-*

kok égi anyja, boldogságos szüz Mária! Téged dicsér és magasztal a szívükből jött hő ima kezdetű énekkel kísérték ki.

Az itthon maradó rokonok, szomszédok különféle kérelmekkel halmozták el a Szentföldre indulókat: olvasót, keresztecskét, képet kértek emlékebe a szenthelyekről. Egy öt éves kislány versikével búcsúztatta az indulókat. Már ez az apró mozzanat is jelzi, mekkora fontosságot tulajdonított a faluközösség annak a dolognak, hogy valaki közülük a Szentföldre utazik.

Az útirány Bükkszállás, Gombos, a Duna („búcsú a mi szép Bácskánktól”), Vinkovci, Zágráb, Ljubljana, Rakek határállomás („nem tudtuk a talián nyelvet, úgy tehát csak néma játékkal fejeztük ki magunkat”), Trieszt, ahol „a vacsora olaszos ízű és olaszosan drága volt”. Triesztben a Szent Antal-templomban hallgattak szentmisét. A velük tartó mindhárom pap misézett, s ez a zárándoklat minden napján megisméltődött. Triesztben szálltak hajóra február 27-én, és március 4-én érték el Jaffa városát. A hatnapos hajóút mindannyiukat megviselte, de azért a mindennap reggel hat órakor kezdődő hajókápolnai szentmisét nem hanyagolták el, legalábbis azok, akiket nem döntött ágynak a tengeribetegség. Ugyanis a tengeren „hatalmas szél támadt, amely ugyancsak meglóbálta a hajónkat” – jegyzi meg Mikó Pál, majd hozzáteszi a következőket: „Úgy látszik, a tisztelendő urakat sem kímélte meg ez a kellemetlen betegség, mert hat pap helyett csak három végzett szentmisét . . . a betegek a földéleten szanaszéjjel székeken feküdtek, s keservesen nyögdécseltek.”

Jaffa városában a Ferenc-rendi szerzetesek Szent Péter-templomát látogatták meg. Jézus halála után „Péter apostol ide menekült. Itt egy szijgyártó házában lakott. Innét járta be a vidéket, tanítva a népeket s hirdetve Jézus vallását”. A ferencesek temploma épp annak a háznak a helyén épült, ahol Szent Péter menedéket kapott. A három vajdasági zárándokpap külön-külön oltárnál misézett latinul, s mindhárom nyelven (német, horvát és magyar) tartottak szentbeszédet.

Jaffából auton utaztak Emauszba (ez a tény is már a szervezett vallási turizmus jele): „A rossz karban levő utak miatt az autók nem mehettek a városig, miért is le kellett szállnunk az autókról. A hátra levő két kilométer utat gyalog tettük meg.” Itt Szent Vince szerzetesei fogadták őket. Az emauszi tanítványok Kleofás és Simon, akik itt találkoztak Jézussal az ő föltámadása után. Később Ejukarin városának határában meglátogatták Zakariás nyári lakását: „Itt látogatta meg szüz Mária Erzsébetet.” Itt is a ferencesek temploma áll. „Kettesével mentünk fel a templomba. Menet közben a rózsafüzért imádkoztuk.” A városban pedig Zakariás téli lakása fölött ugyancsak ferences templom áll Keresztelő Szent János szülőhelyén.

A nap végén Betlehembe érkezett a zárándokcsoport, ahol ismételten a Ferenc-rendi barátok várták őket, kolostorukban kaptak szállást. „Majd mind egyikünk kapott egy szál gyertyát, azután elmentünk arra a helyre, ahol született” – írja Mikó Pál, s annyira természetes számára, hogy Jézusról van szó, hogy nevének említését nem is tartja fontosnak. „Azt a helyet is meglátogattuk, ahol a három királyok letelepedtek Jézus imádása alkalmával . . . Jézus születési helyétől mintegy ötven lépésnyire van az a barlang, ahová szüz Mária menekült a kis Jézussal Herodés elől. A hagyomány szerint szüz Mária egy alkalommal, amikor a kis Jézust szoptatta, egy csepp tejet a kőre cseppentett, s ezért fehér még ma is az egész barlang.”

A zarándokok hitbuzgalmát érzékelteti a március ötödikei esemény: „E napon azon kéréssel fordultunk a szerzet főnökéhez, hogy a betlehemi jászolnál éjféle misét hallgathassunk, úgy mint otthon karácsonykor. Megengedték ezt nekünk, és így abban a nagy örömben részesültünk, hogy szent misét hallgathattunk abban az órában, amikor Jézus született és azon a helyen, ahol a Megváltó a világra jött, a betlehemi jászolnál.”

A betlehemi zarándokút a nagytemplomban folytatódott. Szerzőnk szerint a katolikus részben feltűnőek a szép oltárok, melyek mind betlehemi vonatkozásúak: az egyik Szent Józsefet figyelmezteti az angyal a közelgő veszedelemre, és menekülésre szólítja fel; a másik az aprószentek oltára; a harmadik a Szent Család menekülése.

Betlehem peremvidékén Bóazon földjét nézték meg, ahol az Ószövetség szerint Noémi menyec, Ruth asszony „szedegette naponként reggeltől estig az elmaradt buzakalászokat . . . Itt tanyáztak a betlehemi pásztorok is, amikor megjelent előttük az angyal, hirdetve Jézus születését.” A Jeruzsálembé vezetős úton megálltak Jákob feleségének, Rachelnek a sírjánál is.

Jeruzsálem városában is a ferences atyák várták a jugoszláviai zarándokcsapatot. „Itt a Ferenc rendű szerzetesek Kaszanova nevű szálló épületében szálltunk meg. Az összes zarándokok, akik Jeruzsálembé jönnek, itt kapnak szállást és ételmezt” – írja a szerző, s ez a mondata jelzi, hogy abban az időben is fejlett volt a vallási turizmus a Szentföldön, s a szerzetesek milyen szerepet vállaltak ebből a munkából. A ferencesek munkálkodása e téren rendkívül aktívnak mondható, ami Mikó Pál könyvéből is kiderül. De ezen nem is csodálkozunk, hiszen az apokrif népi imádságok vizsgálójaként jól tudjuk, hogy ők voltak azok a szerzetesek, akik Jézus földi életének a tiszteletét legerőteljesebben hirdették, s a Megváltó e világi életének éppen a legfontosabb színhelyeire látogattak zarándokaink. Tehát természetes, hogy szinte mindenütt ferencesekkel találkoztak.

Ebben a nagyvárosban a Szent Sír temploma volt zarándokaink első állomása. Szálláshelyükön egy Vas megyei magyar szerzetessel találkoztak, aki e templomban lelkes magyar nyelvű prédikációt tartott, és valójában a zarándoklás jelenségéről, lényegéről és kialakulástörténetéről világosította fel az odasereglett magyarokat: „. . . hangsúlyozta azt, hogy mi milyen boldogok vagyunk, mert Isten megengedte nekünk azt, hogy meglátogathassuk mindazon szent helyeket, amelyeket Jézus Krisztus a mi Megváltónk jelenlétével megszentelt. Sok millio és millio egyáltalán nem látogathatja meg ezen szent helyeket, mert anyagi körülményeik ezt nem engedik meg nekik. De van sok millio és millio, akik anyagi viszonyaik miatt megtehetnék azt, hogy e Szentföldi zarándok út költségeit viselhetnék, de az Úr Jézustól nem adatott meg nekik, hogy ide jöjjenek. Azért testvéreim – mondja a szerzetes – amikor e szent hely előtt álltok, sokat de sokat kérjetek attól a Jézustól, aki e helyeken élt, járt, szenvedett, meghalt, és ebben a sírban feküdt. Legyetek meggyőződve, meghallgatja kéréseteket és teljesíti is azokat.” A meghatottság szavaival szól Mikó Pál a Szent Sír-templomban megélt élményéről: „Az oltár alatt van a tulajdonképpeni sír üreg. Ez olyan kicsiny helyiség, hogy csak négy-öt személyt fogadhat magába. Amikor ebbe a sírüregbe léptem, amelyben Isteni Megváltóm halva feküdt s amelyből dicsőségesen feltámadott, leírhatatlan meghatottság fogott el. Gondolatban buzgó hálát adtam a Mindenhatónak, amiért meg-

adta nekem, gyarló földi embernek, hogy lábaim azt a helyet taposták, szemem azt a helyet megnézhatték, amely Jézus sírját képezte.”

Innen a Kálváriára vezetett a zarándokok útja, amely ugyancsak az említett hatalmas méretű templomban van. Megnézték a keresztfa helyét, a Jézus halálakor megrepedt követ, a keresztre szegezés helyét, a keresztről való levétel helyét, a bebalzsamozás helyét.

Még ugyanaznap Judea vidékére utaztak: Bethániában a feltámasztott Lázár sírjánál ájtatoskodtak; az irgalmas szamaritánusra emlékeztek jótettének színhelyén; a Holt-tenger partján megnézték a helyet, ahol a bűnös városok, Szodoma és Gomora elsüllyedtek. Itt mosakodtak, a bátrabbak fürödni is mertek. A turizmus élménye: a bácskaiak tengeri fürdőzése március elején. Később a Jordán folyónál arra a helyre értek, ahol Keresztelő Szent János megkeresztelte Jézust. A folyóból vizet merítettek a búcsújárók. Így jelenik meg először a szentelmény a könyvben, s valóban az úton is. Jerikóban is jártak, ahol a híres romokat látták, majd a Tábor-hegyét, ahol negyven napig böjtölt Jézus.

Jeruzsálemi tartózkodásuk alatt meglátogatták még az utolsó vacsora helyén álló ferences templomot, a Szent Kereszt feltalálásának helyét, Joakim házát, Joakim és Szent Anna sírját, Pilátus házát, Jézus megostoroztatásának helyét, Jézusnak anyjával való utolsó találkozása helyét. „Mély meghatottság és bánat szállta meg sziveinket, amikor mindezeket a helyeket bejártuk” – vallja meg a szerző, s valójában mélységes bűnbánatukról tudósít, ami pedig a zarándoklat egyik legfontosabb ismérve.

Megnézték Szent István első vértanú ereklyéit a róla elnevezett templomban; a Jozafát völgyében felkeresték Szűz Mária sírját; Absolon, Zakariás, Szent Jakab sírját; Dávid király tornyát; Szent István megkövezésének színhelyét. „Majd az Olajfák hegyén arra a helyre mentünk, a gecemáni kerttől 500 lépésnyire, ahol Jézus tanítványai szeme láttára fölment a mennybe.”

A néphit eleme megjelent már a Mária tejétől fehér kápolna motívumban, majd egy másik helyen is jelentkezik, ugyanis a mennybemenetel helyén „egy kövön láttuk Jézus lába nyomát, amely szintén azt bizonyítja, hogy Jézus Isten volt”. Megnézték az Olajfák hegyén az udvart, ahonnan Simon és János azt a szamarat hozta, amelyen Jézus virágvasárnap bevonult Jeruzsálembe.

A zarándokok szabad idejükben kegytárgyakat, emlékdolgokat vásároltak, hogy otthon maradt hozzátartozóiknak emléket vihessenek a Szentföldről. Erről máskor is szól naplójában.

Később megtekintették a Móra kőhegyet, ahol Ábrahám fiát, Izsákot akarta az Úrnak föláldozni; megnézték a Siratófalat, „amelynél a zsidók ma is siratják Jeruzsálem pusztulását”.

A Szent Sír templomának felekezeti megosztásáról is szól a naplóíró: a katolikusok, görögök, örmények mellett skótokat emleget – ez utóbbiak a koptok, kopt keresztények lehettek, akikről az egyszerű kupuszinai ember mit sem tudhatott, s nevüket sem értette, így lett belőlük skót. Egy itteni felvonulásról a következőket jegyezte meg. „... mind a négy vallás egy templomba végezte ájtatosságát. De volt is olyan láрма, hogy alig lehetett szót érteni.”

A Sion hegyén felkeresték János apostol házát, ahol Szűz Mária lakott Jézus keresztre feszítése után még huszonhárom évig, s ott is halt meg.

Utolsó jeruzsálemi napjukon a velük zarándokló püspök kiosztotta a zarándokérmeket, s János apostol házában nagy misét mondott három pap se-

gédletével, teljes püspöki díszben. Utána a test kérésének megfelelő dologról is szól: „Fényes ebédben volt részünk. Az ebédhez pezsgőt is kaptunk.”

Jeruzsálemből Názaretbe utaztak. Útközben megnézték a helyet, ahol a frigszekrény állt; majd Jákob kútját, ahol Jézus vizet kért, és kapott a samaritánus asszonytól; Dotejmerben pedig a kutat, amelybe Józsefet dobták a testvérei; Názaretben pedig a templomot, ahol Szűz Mária született, lakott, és Jézus is nevelkedett. „Megható volt, hogy e helyen harangszóval fogadtak bennünket” – mondja az otthoni búcsújárások szép jellemvonását felfedező zarándok. Érdekes Mikó Pál következő feljegyzése a názareti Mária-házról: „Magát a házat egy olasz nemes szét szedette, elvitte Lorettóba s ott kápolnát építtetett az anyagból”, s egy szót sem szól a hagyományról, mely szerint ezt az angyalok tették volna meg, és Terszatót sem említi, mint a ház első állomását.

Zarándokaink látogatást tettek a Csontváry híres festményén megörökített názareti Mária-kútnál, majd a kánai menyegző, Jézus első csodatettének helyén; a Hegyi Beszéd emlékhelyén; Keresztelő Szent János fővételének helyén; Jézus és Péter találkozásának helyén a Genezareti-tó partján. Ott csónakba szálltak, s egy óra evezés után jutottak Magdalába, Mária Magdolna birtokára.

Utolsó szentföldi állomásuk a Kármel hegye volt, ahol Illés próféta kultuszhelyén ismét csak a ferencesek fogadták őket, s akiknek templomából eredtetik a skapulárét. Itt vettek búcsút a jugoszláviai zarándokok a Szentföldtől, hogy Haifa kikötőjéből kihajózzanak a Földközi-tengerre, „de most már haza felé” – jegyzi meg megkönnyebbüléssel Mikó Pál kupuszinai zarándok.

A hatnapos hajút ismételten olyan nehéznek bizonyult, mint odafelé, s mindannyian örültek, amikor Triesztben „lábunk ismét a szilárd, biztos szárazföldet taposta”.

Hogy mit kellett, mit illet hozniuk a szentföldi zarándoklatról, arról szólnunk már, de az ajándék- és kegytárgyak mennyiségéről hadd szóljon maga a szerző: „Hét órakor értünk a Jugosláv határra. Itt a vámőrök feljöttek hozzánk a vonatra. Kicsit megijedtünk, mert attól féltünk, hogy azt a sok kegyszert, emléktárgyakat, amiket a Szentföldön összevásároltunk, a vámőrök megvámolják.” Szerencsére ez nem történt meg.

Kupuszinára két nap múlva értek. A vasútállomáson rokonok, ismerősök, a pap és a kántortanító várták őket. „Az állomásról egyenesen a templomba mentünk . . . A templomban litánia és hálaadás volt szerencsés megérkezésünkért . . .”

Kupuszináról, ebből a kis nyugat-bácskai magyar faluból Mikó Pál, neje Sóta Mária és Janovics Péter járt először a Szentföldön 1930-ban. Mikó Pál tudatosan készült élete legnagyobb útjára, s valószínűleg naplót vezetett utazásuk alatt, hiszen *A szentföldi zarándok utunk 1930.* című negyvenhárom oldalas könyvének harminchat oldalán közzétett zarándokúti beszámolóját csak ennek segítségével írhatta meg ilyen részletesen. Írását ki is nyomtatta, s bizonyára több helybeli családnak juttatott belőle, hogy sokan részesüljenek az általa megélt szent élményben. A szerző ezáltal méltó emléket állított a kupuszinaiak első szentföldi zarándoklatának, amelyet később még két út követett századunk második felében.

Mikó Pálnak vannak leszármazottai, de közülük már senki sem él Kupuszinán. Könyvének egyetlen megmaradt példánya ma a kupuszinai római katólikus plébániahivatal tulajdona.